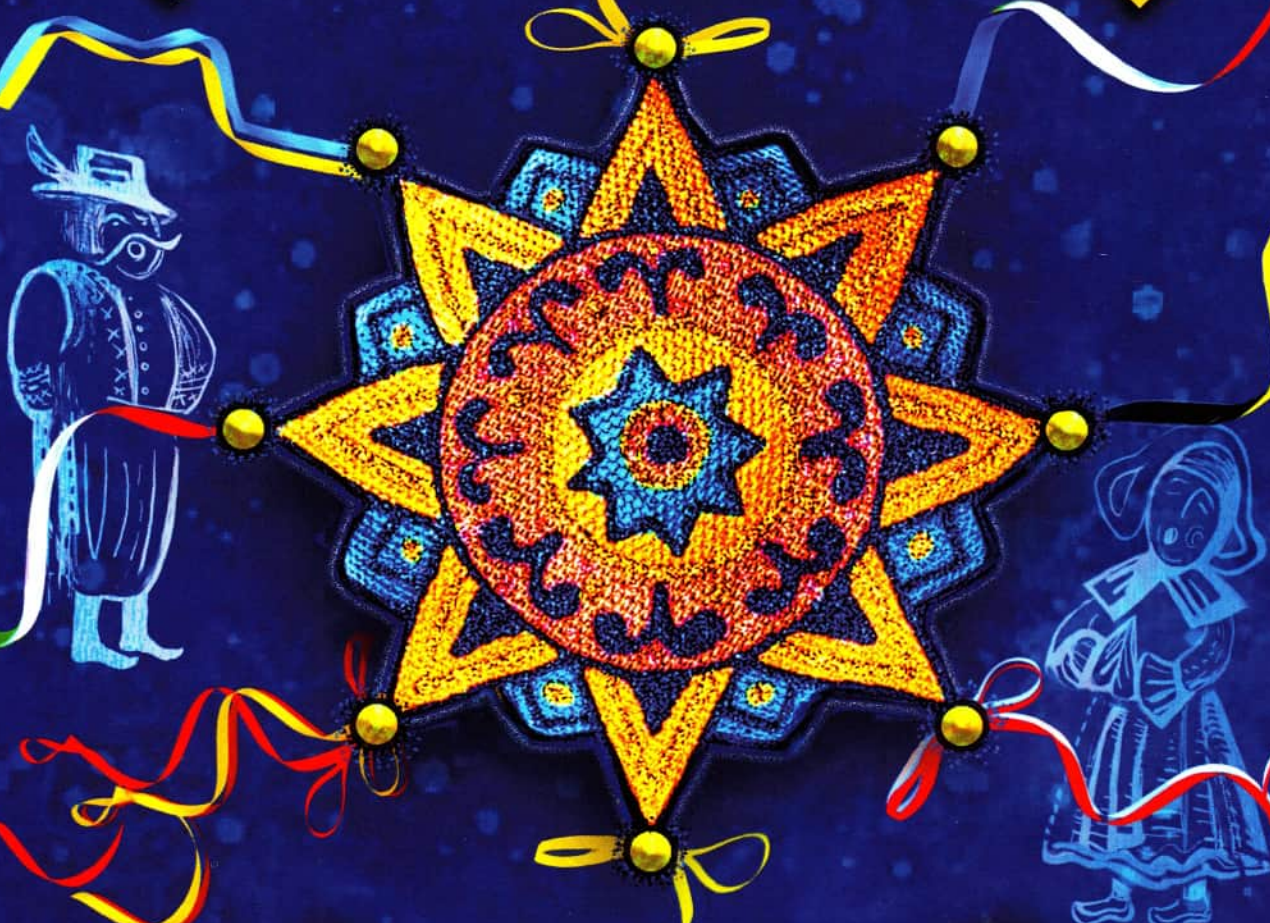

РІЗДВЯНІ ПІСНЕСПІВИ

НАРОДІВ СВІТУ

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музикознавства та хорового мистецтва

РІЗДВЯНІ ПІСНЕСПІВИ

НАРОДІВ СВІТУ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Львів

Растр-7

2020

P-49 **Різдвяні піснеспіви народів світу: Навчально-методичний посібник / ред.-упоряд.**
З. Демцюх. – Львів: Растр -7, 2020. – 50 с.

Редактор-упорядник

Зіновій Демцюх

Рецензенти:

Іван Юзюк

завідувач кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка, професор, Народний артист України

Богдан Дерев'янка

професор кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка, Заслужений артист України

До посібника увійшли різдвяні піснеспіви народів світу, зібрані й опрацьовані з різних джерел для мішаного хору а capella. Фоно і відеозапис програми записано Львівською телерадіокомпанією в Домініканському соборі міста Львова (My Antej YouTube). Представлено різні твори за змістом, характером, формою, тембрально-звуковою палітрою і стилем виконання. Провідне місце займають навчально-методичні та виконавсько-хорові рекомендації.

Видання адресоване викладачам і студентам мистецьких освітніх закладів для організації навчального процесу з предметів диригентсько-хорового циклу (хоровий клас, практична робота з хором, диригування, читання хорових партитур, хорова література), викладачам музичних коледжів і духовних закладів освіти, диригентам професійних та аматорських хорових колективів.

ЗМІСТ

<i>Остан Сливинський. Передмова</i>	4
<i>Зіновій Демцюх. Об'єднуюча сила хорового мистецтва</i>	6
Adeste fideles (“Прийдіть вірні”), латинський різдвяний гімн. Music by John F. Wade. Аранж. З. Демцюха.....	8
One little star (“Одна маленька зіронька”), США. Words and Music by V. Holtz. Аранж. З. Демцюха.....	9
Piccola canta di Natale (“Маленька різдвяна пісня”), Італія. Musica di Bepi de Marzi. Parole di Carla Geminiani. Аранж. З. Демцюха.....	13
Feliz portal (“Щаслива брама”), Іспанія. Music by Lucas Guridi.....	16
Het angelus in Vlaanderen (“Ангели у Фландрії”), Бельгія. Music by M. Gaston Feremans. Words by Jef Weyts.....	18
Le sommeil de l'Enfant – Jesus (“Сон дитятка – Ісуса”), Франція. Musica di Francois-Auguste de Gevaert (1828–1908).....	20
Stille nacht (“Тиха ніч”), Австрія. Musik Franz Gruber (1818). Text Josef Mohr (1816).....	21
Aniol pasterzom mówil (“Ангел пастирям звістив”), Польща. Opr. V. Kurek.....	23
Lieve vrouwke van de linde (“Люба Панно, Мати милосердя”), Бельгія. Music by Daniel Clement. Words by Lode Lichte.....	25
Jesus malusieńki (“Ісусик маленький”), Польща. Opr. V. Kurek.....	26
Campanas de Belen (“Дзвіночки Белену”), Іспанія. Arrang. S. Salaberri.....	27
Coś się dzieje (“Щось діється”), Польща. Słowa i muzyka Karol-Mieczysław Prosnak.....	31
Землю юдейську нічка вкрила. Українська колядка в обробці С. Стельмашука (муз. о. В. Стеха).....	33
Господь Бог предвічний. Українська колядка в обробці С. Стельмашука	36
<i>Зіновій Демцюх. Методично-виконавські рекомендації</i>	38

Передмова

Ми не уявляємо Різдво без музики. Дух свята входить у наші доми, у наші свідомості зазвичай ще задовго до величної дати – через мелодії, які мимоволі викликають у нас щемке очікування, відтінюють наше повсякдення усвідомленою можливістю чуда.

Так є чи, радше, так мало б бути. Бо стрімка комерціалізація Різдва в майже всьому без винятку християнському світі перетворила різдвяну музику на маркетинговий інструмент, і навіть її якісні зразки, які зрідка трапляються в рекламному потоці серед маси святкової музичної поп-продукції, набивають оскому і притуплюють сприйняття через нескінченну повторюваність. Музика, яка має слугувати нагадуванням про присутність невидимого в нашому житті, повертати у пам'яті миті переживання величного, дедалі більше асоціюється з божевільною шопінговою гарячкою та телевізійною рекламою чого завгодно напередодні свят. Але протистояти цьому не так важко – потрібно лише захотіти.

Насамперед – і це радять навіть психологи та психотерапевти, а не лише музикознавці й культурологи – треба врятувати різдвяну музику (принаймні, для себе, в колі нашої приватності) від розчинення у тлі, від набридливого напівіснування, яке називають “фоновим режимом”; витягти музику Різдва з маргінесу нашої уваги. Дослухатися до неї. Наново почути те найкраще, що ми чули вже безліч разів. Ще раз – глибше й вдумливіше – проспівати те, що звикли співати у колі близьких, за столом чи в колядницькій ватазі. Нарешті, пошукати нового – того, що перебуває в тіні популярних мелодій і аранжувань.

Музика Різдва – це музика радості, а радість, як відомо, найповніше переживається у спільноті, поруч з іншими. Тому не дивно, що так багато різдвяних піснеспівів – це хорова музика. Це – гімни радості, які доносили й доносять велич здійсненого Чуда.

Історія хорових різдвяних піснеспівів, як мало що, доводить єдність християнського світу понад конфесійними та мовними поділами. Це – практичний екуменізм, який здійснюється через музику та емоційну силу спільного переживання свята. Пісні різдвяного циклу часто мандрували світом, перекладалися національними мовами, і їхнє первісне походження нерідко забувалося – принаймні, серед широкої аудиторії. Перший приклад, який спаде на думку, мабуть, більшості українців – не обов'язково тих, що цікавляться хоровою музикою, – це, звичайно, “Щедрик”, знаменита обробка давнього українського мотиву, зроблена Миколою Леонтовичем, яка згодом в англійській версії Петра Вільговського (“Carol of the Bells”) поширилася в англomовному світі і далеко поза ним. Але такі мандри різдвяних піснеспівів – зі сходу на захід і навпаки – відбувалися в різні часи.

Історії деяких пісень, що їх ви знайдете в цьому збірнику, є ілюстрацією саме цієї чудової властивості музики: її здатності об'єднувати, зцілювати те, що розділене мовами, історичними кривдами, ідеологією та політикою. Мелодія йде попереду, долаючи кордони, і лише слідом за нею мандрує текст, змінюючись,

перекладаючись і частково адаптуючись до кожної культури, в якій прищеплюється пісня. Так сталося з усесвітньовідомою колядою “Тиха ніч” (“Stille Nacht”): автори цієї створеної під австрійським Зальцбургом пісні довгий час вважалися невідомими; мелодія майже відразу відірвалася від свого джерела і вирушила у довгу подорож різними країнами християнського – і не лише християнського – світу: нині текст пісні перекладений близько 140 мовами.

Особливо цікавою в цьому сенсі є історія латиномовного різдвяного гімну “Adeste fideles”, яким починається збірник. Цікавою, бо ця пісня одразу була створена на вигнанні, певним чином «екстериторіально», понад конфесійними чи національними поділами. Постає вона у Франції, але – як доводять більшість сучасних досліджень – вийшла з-під пера англійця Джона Френсіса Вейда, який, будучи католиком, мусив переховуватися на континенті після поразки Якобітського повстання 1745 року. Згодом, коли англійські католики змогли повернутися на батьківщину, вони передали твір Вейда до португальської – католицької – каплиці у Лондоні, своєрідного острівця католицизму серед англіканського оточення. Таке «екстериторіальне» місце – хороша відправна точка для довколосвітнього плавання. Створений як різдвяний гімн усіх християн, незалежно від мови та обряду, “Adeste fideles” тепер виконується в багатьох країнах світу, в латинському оригіналі та перекладах національними мовами.

Пісні, представлені в цьому посібнику, – це нагода зазирнути у світ різдвяних традицій різних країн: США, Італії, Іспанії, Бельгії, Франції, Австрії, Польщі та України, і не лише через музику й текст, але й через цінні історико-культурологічні коментарі. Зазирнути, щоб переконатися: таїнство та його переживання не знають кордонів. А кожна з мов – то лише голос у хорі, який співає про одне, найважливіше: радість Різдва означає (має завжди означати!) не тріумф рутини, меркантильного, егоїстичного споживання, не механічне відтворення щорічного ритуалу, а готовність зупинити інерцію нашого відчуженого повсякдення, аби повернутися обличчям до ближнього і разом із ним рушити, співаючи, до новонародженого Христа.

Саме так, як співається в італійській «Маленькій різдвяній пісні»:

У повітрі – вже дух близького Різдва. (...)
Він розпростер свої руки на хресті.
Відкрий своє серце,
Обніми свого ближнього – це твій брат.

Остан Сливинський,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри польської філології
ЛНУ імені Івана Франка

Об'єднуюча сила хорového мистецтва

Початок 1994 року для Львівської хорової капели "Антей", яка дедалі більше завойовувала визнання у шанувальників українського хорового мистецтва, ознаменувався активізацією концертної діяльності. Чисельні гастрольні поїздки, участь у різноманітних культурно-просвітницьких заходах стимулювали пошук нових шляхів до збагачення й урізноманітнення репертуару. Саме на той час припадає зацікавлення різдвяною музикою народів світу, малознаним пластом духовної культури у пошуках якої нам дуже посприяв директор міжнародного фестивалю хорової музики в Алаві (Іспанія) Хав'єр Камено. Цей авторитетний продюсер надіслав повідомлення з чітко сформульованою умовою: "Колектив може мати шанс бути запрошеним на фестиваль за наявності програми "Різдвяні піснеспіви народів світу", яку необхідно записати на відеокасету і вислати в Іспанію для перегляду. Отримати запрошення хор зможе лише в тому разі, коли буде встановлено відповідний професійний рівень виконання такої програми."

Отримавши таке повідомлення, колектив натхненно взявся до роботи. Звичайно, найбільше навантаження випало мені, адже нотного матеріалу для формування програми для хору "a capella" було обмаль. Перші дві партитури на різдвяну тематику ми отримали від пана Хав'єра. Це були твори іспанських авторів Л. Гуріді "Felis portal" ("Щаслива брама") і Г. Саляфері "Campanas de Bellen" ("Дзвіночки Белену").

Пошуки інших партитур були непростими і нелегкими. Через деякий час змогли знайти ноти присвячені Різдву Христовому, але більшість із них була для голосу з фортепіано. Отже, необхідно було терміново зайнятися аранжуванням. Крім двох партитур, надісланих паном Хав'єром, внаслідок кропіткої роботи з'явилося ще дванадцять: англійською, італійською, французькою, фламандською, німецькою, латинською, польською мовами. З багатой спадщини нашого народу обрали дві різдвяних перлини в обробці професора Степана Стельмашука: "Землю Юдейську нічка вкрила" і "Господь Бог предвічний". В опрацюванні партитур користувалися фаховими консультаціями філологів-перекладачів. Темп праці був надзвичайно високим і наполегливим, максимально зосередженим на відтворення національної ідентичності звучання кожної колядки.

Перший концертний виступ "Антей" з новою програмою викликав особливий інтерес у творчої громадськості. Зацікавилися і працівники Львівської телерадіокомпанії – музичний редактор Мирослав Сковчеляс та звукорежисер Ростислав Саєнко. За їх підтримки і сприяння ми отримали фоно- і відеозапис концертної програми у Домініканському соборі м. Львова.

Про актуальність і унікальність цієї роботи свідчить і той факт, що Львівське телебачення щорічно під час різдвяних свят передавало в ефір цю програму. Щоразу, дивлячись передачу, проймався приємними почуттями, усвідомлюючи, що в цей проект вкладено натхненну творчу працю рідного колективу.

Відразу ж, не вагаючись, ми надіслали відеокасету нашому іспанському продюсеру.

Восени 1994 року Хав'єр Камено побував в Україні. Під час поїздки прослухав низку хорових колективів у різних регіонах. Завітав він і до Львова. Тут у репетиційній залі хорової капели "Антей" познайомився "наживо" з колективом. Попросив дещо заспівати. Прослухавши, зробив свій остаточний вибір на користь "Антей", високо оцінивши його професійну майстерність.

4 січня 1995 року капела отримала офіційне запрошення з Іспанії на участь у XIV Міжнародному фестивалі хорового мистецтва, тож наші творчі стежки

невдовзі знову перетнулися. З 1-го по 8-ме вересня 1995 р. “Антей” гідно представляв Україну на цьому престижному фестивалі хорового мистецтва.

Разом з нами у хоровому форумі брали участь колективи з США (Каліфорнія), Філіппін, Греції, Литви, Пуерто-ріко, Росії, Сінгапуру, Тайваню. За умовами фестивалю кожен колектив мав щодня концерт тривалістю годину. “Антей” виступив у сімох містах іспанської провінції Алава: Респольдіза, Гередія, Ондатегуї, С. де Кампезо, Рівабельоза, Нанклярес, Лянцієго. Виконували українську класику, духовну музику, різдвяні піснеспіви народів світу, стрілецькі, повстанські, козацькі пісні. Концерти відбувалися у католицьких храмах з прекрасною акустикою, завжди переповнених.

Всі учасники мали завершувати свої концертні виступи двома обов’язковими творами: піснею басків “Агурчаунак” (на зразок української “Молитви за Україну” Миколи Лисенка) та “Музика” середньовічного іспанського композитора Я. Гандля (Gallus). “Агурчаунак” баски традиційно слухають стоячи.

Фестиваль проходив в напруженій і теплій атмосфері. Особливо розчулювала відкритість, щирість і привітність слухачів. Після кожного концерту місцева влада на чолі з мером влаштувала прийом у нашу честь. Під час такої okazji завжди звучала автентична українська народна пісня в імпровізованому стилі. Коли ми запитували, які пісні ще хотіли б почути, завжди одноставно лунало “Patriotico”.

Участь у фестивалі була чудовою можливістю не тільки репрезентувати нашу культуру, національне мистецтво, а й познайомитися з професійним досвідом інших учасників, оцінити їхню виконавську майстерність. Зрештою, “Антей” теж мав нагоду ще раз переконатись, що маємо багату українську спадщину, яка для іспанських слухачів, рівно ж як і для спеціалістів, була екзотикою.

Заключний концерт учасників XIV Міжнародного хорового фестивалю відбувся в оперному театрі м. Віторія-гастеїз. Кожен хор виступив із сольною програмою, напередодні відібраною директором п. Хав’єром. Завершився фестиваль великим зведеним хором, який виконав два твори обов’язкової програми.

У рамках фестивалю “Антей” також виступив і в родинному селі директора Хав’єра. Це запрошення стало виявом визнання і поваги до українського колективу, рівня його виконавської майстерності.

З далекої країни Басків капела “Антей” поверталася додому переповнена враженнями, у чудовому настрої, з почуттям гідно виконаної творчої місії.

Зіновій Демцюх,
заслужений працівник культури України,
доцент кафедри музикознавства і хорового мистецтва
факультету культури і мистецтв ЛНУ імені Івана Франка.

Adeste fideles

(Латинський різдвяний гімн)

*Music by John F. Wade
Arrang. by Z. Demsiukh*

Moderato

S. *mf* 1. A - de - ste, fi - de - les, lae - ti tri - um - phan - tes, ve -
A. 2. En gre - ge re - lic - to hu - mi - les ad cu - nas, vo -

T. *mf* 1. A - de - ste, fi - de - les, lae - ti tri - um - phan - tes, ve -
B. 2. En gre - ge re - lic - to hu - mi - les ad cu - nas, vo -

6 ni - te, ve - ni - te in Beth - le - hem. Na - tum vi -
ca - ti pas - to - res ap ro - pe rant. Et nos o -

6 ni - te, ve - ni - te in Beth - le - hem. Na - tum vi -
ca - ti pas - to - res ap ro - pe rant. Et nos o -

11 *dim.* *mf* **Refren**
de - te, re - gem an - ge - lo - rum. Ve - ni - te, a - do - re - mus, ve -
van - ti, gra - du fes - ti - ne - mus. Ve - ni - te, a - do - re - mus, ve -

11 *mf*
de - te, re - gem an - ge - lo - rum. Ve - ni - te, a - do - re - mus, ve -
van - ti, gra - du fes - ti - ne - mus. Ve - ni - te, a - do - re - mus, ve -

16 *mf*
ni - te, a - do - re - mus, ve - ni - te, a - do - re - mus Do - mi - num.
ni - te, a - do - re - mus, ve - ni - te, a - do - re - mus Do - mi - num.

16
ni - te, a - do - re - mus, ve - ni - te, a - do - re - mus Do - mi - num.
ni - te, a - do - re - mus, ve - ni - te, a - do - re - mus Do - mi - num.

One little Star (CIII A)

Words and Music by B. Holtz
Arrang. by Z. Demisiukh

Gently (♩ = 80)

Solo

mp One lit - tle star

S.
A. *p* Mm... *rit.* Morm...

T. *p* Mm... *rit.* Morm...

B. *p* Mm... *rit.* Morm...

7

7

show from a - far light-ing the man-ger of hay.

7

13

13

mf This lit - tle star though from a - far shown where the new ba - by

13

Piccola canta di Natale

(Italia)

Musica di Bepi de Marzi
Parole di Carla Geminiani
Arrang. Z. Demtsiukh

Pastorale

Solo

mf 1. Le stelle in cie-lo pas-sa pia-no,
2. In - tor no la cam-pa gna pa - re
3. E' l'a ria di Na-ta-le, un me ne-

S.
A. *pp* Mm... Don, don, don, don,
T.
B.

трикутник або дзвіночки

4

pia - no e ne - lle ca - se scu - re an - cor si so - gna e
mor - ta, cip - re - ssi lun - ghi ver - so il cam - po - san - to; nell'
strel - la, la san - ta ne - nia can - ta del Sig - no - re le

4

don, don, don, don, don, don, don, don,

7

c'e sol - tan - to sveg - lia u - na zam - po - gna che ar
aria o - dor di pa - ne fres - co e can - to di
bra - ccia ap - ri in cro - ce, ap - ri il cuo - re e

7

don, don, don, don,

Feliz portal

(Іспанія)

Music by Lucas Guridi

Andantino

S. *p* Fe - liz por - tal! bri - llo en ti luz ce - les -
 Oi Bet - le - hem! e - to - ri da zu - re ga -

A. *p*

T. *p* Fe - liz por - tal! bri - llo luz ce - les -
 Oi Bet - le - hem! e - to - ri da ga -

B. *p*

4 ti - al Fe - liz por - tal! Por mon - tey
 ra - ia, , Oi Bet - le - hem! Be - ri on bat

4 ti - al Fe - liz por - tal! Por mon - tey
 ra - ia, Oi Bet - le - hem! Be - ri on

7 va - lle co - rre la voz con ar - mo - ni - as de co - ro an
 a - di - e - raz - ten bor - daz bor - da da - bil ain -

8 va - lle co - rre la voz con ar - mo - ni - as de co - ro an ge - li co,
 7 bat a - di - e - raz - ten bor - daz bor - da da - bil ain - ge ru a,

de co - ro an - ge - li -
 da - bil ain - ge ru -

Het angelus in Vlaanderen

(Бельгія)

M. Gaston Feremans
T. Jef Weyts

Moderato

Solo

1. Wan-neer de zon zal op-waarts gaan aan d'he - mel - trans, en
 2. En als de zon in't zui - den staat aan't rein a - zuur, de
 3. De zon - ne zinkt met zoe - te vree het wes - ten in, en

S.
A.
T.
B.

Na... Na... Na...

6

vel - den, bo - men, hui - zen staan in gou - den glans, dan
 land - man weer naar huis toe gaat op't mid - dag uur, dan
 brengt de stil - le a - vond meëvoor't huis - ge - zin, weer

6

S.
A.
T.
B.

Na... Na... Na...

10

klept het hel - der klok - je klein, ver - rukk' - lijk door de
 klept weer't hel - der klok - je klein zo za - lig door de
 klept het hel - der klok - je klein ver - rukk' - lijk door de

10

S.
A.
T.
B.

Bim... Bam... Bim... Bam... Bim... Bam...
 Bim... Bam... Bim... Bam... Bim... Bam...

Le sommeil de l'Enfant Jesus

Noël du XIII siècle
(Франція)

Musica di

Francois-Auguste de Gevaert

Andantino

S. *pp* 1. En - tre le boeuf et l'a - ne gris, Dors, dors,
2. En - tre les deux bras de ma - rie, Dors, dors,
3. En - tre les ro - ses et les lys, Dors, dors,
4. En - tre les pas - tou - reaux jo - lis, Dors, dors,
5. En se boeu jour si so - len - nel, Dors, dors,

A. *pp* Dors, dors,

T. *pp*

7
dors le pe - tit Fils. Mille an-ges di-vins, mil-le se-ra-phins, vo lent a l'en
dors le Friut de Vie.
dors le pe - tit Fils: dors, dors! En - fan di - vin!
dors le pe - tit Fils. dors, dors! En - fan di - vin!
dors l'Em - ma - nu - el.

pp Dors, dors, dors! En - fan di - vin!

14 *poco rit.*
tour de ce grand Dieu d'a - mour.
14 *pp* Dors, dors, dors Roi des an-ges, dors!
pp Dors, dors, dors Roi des an-ges, dors!
14 *pp*

Stille Nacht

(Австрія)

M. Franz Gruber
T. Jozef Mohr

Andantino

S.
A. *p*

1. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Al - les schlaft
2. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Got - tes Sohn,
3. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Hir - ten erst

T. *p*

1. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Al - les schlaft
2. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Got - tes Sohn,
3. Stil - le Nacht, hei - li - ge Nacht! Hir - ten erst

B. *p*

4

ein - sam wacht. Nur das trau - te hoch hei - li - ge Paar.
o wie lacht, Lieb aus dei - nem gött - li - chen Mund,
kund - ge - macht, durch der En - gel Hal - le - lu - ja,

8

ein - sam wacht. Nur das trau - te hoch hei - li - ge Paar.
o wie lacht, Lieb aus dei - nem gött - li - chen Mund,
4 kund - ge - macht, durch der En - gel Hal - le - lu - ja,

7

Hol - der Kna - be im lo - cki gen Haar, Schläf in himm - li - scher
da uns schlägt die ret - ten - de Stund, Christ, in dei - ner Ge -
Tönt es laut von fern und nah: Christ, der Ret - ter ist

8

Hol - der Kna - be im lo - cki gen Haar, Schläf in himm - li - scher
da uns schlägt die ret - ten - de Stund, Christ, in dei - ner Ge -
7 Tönt es laut von fern und nah: Christ, der Ret - ter ist

Anioł pastersom mówił

(Польща)

Opr. B. Kurek

Moderato

S.
A. *mp*

1. A - niół pas - te - rzom mo-wił: Chrys tus się wam na-ro-dził
2. Chcąc sie do - wie dziec te - go po - sel - stwa we so - te go,
3. Ta - ki Pan chwa - ty wielkiej, u - ni - zył się wy - so - ki,

T. *mp*

1. A - niół pas - te - rzom mo-wił: Chrys tus się wam na-ro-dził
2. Chcąc sie do - wie dziec te - go po - sel - stwa we so - te go,
3. Ta - ki Pan chwa - ty wielkiej, u - ni - zył się wy - so - ki,

B. *mp*

5

w Bet-le - jem, nie bar - dzo pod - tym mie - ście na - ro - dził się
bie - ze - li do Bet - le - jem skwa - pli - wie zna - leż - li dzie -
pa - ła cu kosz - tow - ne - go żad ne - go nie miał zbu - do -

8

w Bet-le - jem, nie bar - dzo pod - tym mie - ście na - ro - dził się
bie - ze - li do Bet - le - jem skwa - pli - wie zna - leż - li dzie -
pa - ła cu kosz - tow - ne - go żad ne - go nie miał zbu - do -

5

9

w u - bós - twie Pan wsze - go stwo - rze - nia.
cie w zło - bie, Ma - ry - je z Jó - ze - fem.
wa - ne - go Pan wasze - go stwo - rze - nia.

8

w u - bós - twie Pan wsze - go stwo - rze - nia.
cie w zło - bie, Ma - ry - je z Jó - ze - fem.
wa - ne - go Pan wasze - go stwo - rze - nia.

9

Lieve Vrouwke van de linde

(Бельгія)

M. Daniel Clement
T. Lode Lichte

Moderato

S. A.

1. Lie ve vrouw-ke van de lin - de, wa-kend o - ver't still ge-
2. Lie ve vrouw-ke van de lin - de, Moe-der van barm-har-tig-

T.

1. Lie ve vrouw-ke van de lin - de, wa-kend o - still ge-
2. Lie ve vrouw-ke van de lin - de, Moe-der van har-tig-

B.

5

hucht, wijl de zoe - te len - te win - den spe-len
heid, ze - gen't volk dat u steeds min - de en dat

5

hucht, wijl de zoe - te len - te win - den spe-len
heid, ze - gen't volk dat u steeds min - de en dat

8

door de blau - we lucht. Lie - ve vrouw - ke, geur - ge
u is toe - ge - wijd. Lie - ve vrouw - ke, goe - de

8

door de blau - we lucht. Lie - ve vrouw - ke, geur - ge
u is toe - ge - wijd. Lie - ve vrouw - ke, goe - de

Jesus maluseńki

(Польща)

Opr. B. Kurek

Moderato

S. A.

1. Je - zus ma - lu - sień - ki te zy na - gu - sień - ki,
 2. Bo u - bo - ga by - ła, rom-bek z gło - wy zdję - ła,
 3. Nie ma ko - le - becz-ki, a - ni po - du - szecz - ki,

T.

1. Je - zus ma - lu - sień - ki te zy na - gu - sień - ki,
 2. Bo u - bo - ga by - ła, rom-bek z gło - wy zdję - ła,
 3. Nie ma ko - le - becz-ki, a - ni po - du - szecz - ki,

B.

5

1.

pta - cze z zim - na nie da - ła Mu Ma - tu - la su - kien - ki.
 w kto - ry Dzie - cie o - wi nuw - szy, sian kiem Go uk - ry - ła.
 we zło - bie Mu po - lo - zy - ła sia - na pod gło - wecz - ki.

8

pta - cze z zim - na nie da - ła Mu Ma - tu - la su - kien - ki.
 w kto - ry Dzie - cie o - wi nuw - szy, sian kiem Go uk - ry - ła.
 we zło - bie Mu po - lo - zy - ła sia - na pod gło - wecz - ki.

5

9

2.

Ma - tu - la su - kien - ki.
 sian - kiem Go uk - ry - ła.
 sia - na pod gło - wecz - ki.

8

Ma - tu - la su - kien - ki.
 sian - kiem Go uk - ry - ła.
 sia - na pod gło - wecz - ki.

9

Campanas de Bele'n (Іспанія)

Arrang. S. Salaberry

Allegretto

S.
mf Cam-pa - na so - bre cam - pa - na,

A.
mf

T.
mf Cam-pa - na so - bre cam - pa - na,
Dan din din dan din din dan din din dan din din dan din din

B.
mf Dan dan dan dan dan dan dan

7
y so - bre cam - pa - na u - na. A so - ma - te a e sa ven -

7
y so - bre cam - pa - na u - na. A so - ma - te a e sa ven -
dan din din dan din din dan dan dan di rin din dan din din dan din din

7
dan dan dan dan dan dan dan

13
ta - na, ve - ras al Ni - ño en la - cu - na. *f* Be -

13
ta - na, ve - ras al Ni - ño en la - cu - na. *f* Be -
dan dan dan din din dan din din dan din din dan dan dan

13
dan dan dan dan dan dan dan dan dan dan dan dan dan *f*

Coś się dzieje

(Польща)

Сл. і муз. Кароля Мечислава Проснака

Allegro

S. A. *mf* 1. Coś się dzie - je coś się świe ci za mias - to

B. *mf*

6 poś - piesz - nie lud wszyst - ki le - ci, za mias - to poś - piesz - nie

6

11 lud wszyst - ki le - ci. Sły - chać ja - kieś pię - kne

11

16 gra - nie ja - ko - weś brzmia śpie wy ja - kieś wo - ta nie,

16

21 ja - ko - weś brzmia śpie wy ja - kieś wo - ta nie.

21

Землю Юдейську нічка вкрила

(Україна)

Муз. о. Володимира Стеха
Обр. Степана Стельмащюка

Урочисто

1. Зем-лю Ю-дей - ську

S. A. T. B.

tr Ю дей ську ніч-ка вкри ла, сном бла-го да - ті

tr ук ри ла, сном бла-го да - ті

tr ук ри - ла, сном пас-ту-хи

світ спо чи-ва. Лиш у - бо - гі, лиш у - бо - гі пас - ту -

світ спо чи-ва. Лиш у - бо - гі пас-ту-хи, пас - ту - хи

Лиш у - бо - гі пас - ту -

ста-да сво-го сте-ре-гли, сте - ре - гли.

хи ста-да сво-го сте - ре гли. Ім то ан-гел ся яв-ля - є

ста - да, ста-да сво-го сте - ре - гли.

хи,

і та - ку вість воз - ві - ща - є: Спас при - йшов, Спас при - йшов!

і та - ку вість воз - ві - ща - є: Спас при - йшов, Спас при - йшов!

Господь Бог предвечный (Україна)

Обр. Степана Стельмашука

Урочисто

S.
A.
T.
B.

mf
1. Гос-подь Бог пред-веч-ний ни-ні на-ро-див-ся,
1. Гос-подь Бог пред-веч-ний ни-ні на-ро-див-ся,
mf

5
з Не-по-роч-ной Ді-ви, в яс-лах по-ло-жив-ся.
з Не-по-роч-ной Ді-ви, в яс-лах по-ло-жив-ся.
5

9 *tr* Повтор тільки в третьому куплеті
Хо-ри ан-гель-ські спі-ва-ють, На-ро-дже-но-
Хо-ри ан-гель-ські спі-ва-ють там, На-ро-дже-но

12 *cresc.*
го ві-та-ють: Сла-ва! Сла-ва!
го ві-та-ють: Сла-ва! Сла-ва!
12 *cresc.*

МЕТОДИЧНО-ВИКОНАВСЬКІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

№ 1. Adeste fideles (“Прийдіть, вірнії”) – латинський різдвяний гімн, знаний з другої половини XVIII ст.

Старовинний рукопис гімну (датовано 1743 р.) був знайдений у Франції, в бібліотеці англійського католика на вигнанні Джона Френсіса Вейда (1711–1786); нині цей рукопис пропав (збереглось факсиміле). Раніше музикознавці вважали, що Вейд (який працював писарем) скопіював в свій рукопис старий гімн невідомого автора (можливим автором гімну розглядався, зокрема, святий Бонавентура). Однак, наступні дослідження привели до висновку, що Вейд сам написав і слова і музику.

Джон Френсіс Вейд був англійцем, але жив у Франції, де була велика колонія англійських католиків, об’єднаних навколо знаменитого коледжу. Однак, він також симпатизував і англійським яacobі́нцям. Написав декілька мес, які віщували повернення на батьківщину вигнаних з Англії католиків. До рукопису однієї з мес увійшов і гімн “*Adeste fideles*”. Текст гімну і його мелодія використовувалися в службах римо-католицької церкви.

Коли вигнані католики поверталися в Англію, вони везли з собою гімн Вейда. Екземпляр гімну відправили в португальську капличку в Лондоні. Там він часто виконувався під час богослужіння.

В тексті латинського оригіналу було чотири куплети. Перший представляв Боже Дитя народжене в бідній яskinі, другий нагадував, що маленький Христос це – Бог. Наступний куплет розповідав про одухотворений спів ангельського хору, який почули бідні пастухи. Останній куплет прославляє Ісуса Христа і Його Небесного Отця.

Гімн “*Adeste fideles*” нині виконується народами світу як в латинській версії так і в перекладі на рідні мови.

Мелодію гімну неодноразово опрацьовували професійні композитори, диригенти-хормейстри в різних виконавських жанрах.

Adeste fideles Прийдіть, вірнії (лат. різдвяний гімн)

1. Прийдіте до Дитяти,
Вірнії, з радістю!
Прийдіте до Нього у Вифлеєм.
Побачите народженого царя ангелів.

Приспів:
Прийдіте поклонитися,
Прийдіте поклонитися,
Прийдіте поклонитися Господу!

2. Ось, залишивши отару,
Ідуть до ясел убогії пастухи.
Поспішаймо ж і ми, з ними купно, радіючи.

Приспів:

3. О, Ісусе, ми з молитвою до Тебе приходимо.
Честь і хвалу від серця співаємо:
Слава Предвічному, плоттю ставшому!

Приспів:

“Adeste fideles” – духовний твір західного обряду. Характер величний, піднесений, натхненний. Тональність – A-dur, форма – куплетна.

Акордово-гармонічна фактура вимагає контролю над динамічною рівновагою голосів, особливо унісонними і октавно-унісонними подвоєннями. Для забезпечення гармонічного ансамблю необхідно опиратися на нижній голос (Бас) як фундамент акорду, який повинен звучати дещо голосніше від інших. Уміння розпорядитися відповідними тембрами і регістрами сприятиме створенню потрібного звукового колориту фактури.

Працюючи над розкриттям образно-емоційної сфери різдвяного гімну, необхідно, насамперед, акцентувати увагу на смислому навантаженні ключових слів тексту, остерегаючись форсованого звучання. В рефрені (Refrain) бажано починати спів на “piano”, поступово посилюючи динаміку до “forte” (poco a poco cresc.), що забезпечить розкриття найбільш піднесеної кульмінації твору.

Велике значення має дотримання точності штриха (non legato), відповідного темпу (moderato), а також дикції і артикуляції (орфоєпія).

№ 2. “One little star” (“Одна маленька зіронька”). Твір написаний для хору a capella і соліста (мец-сопрано). Форма композиції наскрізна. Основна тональність – G-dur; початок – в фа-мажорі, протягом твору є відхилення в g-moll, F-dur, B-dur, F-dur. Характер – розповідний, молитовний. Фактура – гомофонно гармонічна. Чотири вступні такти хору (три – в октавний унісон, один – у акордовому викладі) створюють на *molto* фон, після якого починає звучати задушевна різдвяна мелодія (тема) у сольному виконанні. З цього моменту хорові відведено роль супроводу, що триває до 20-го такту партитури. Далі він підхоплює мотив спочатку в акордовому, а потім в октавно-унісонному звучанні. Проведення теми від соліста до хору чергується неодноразово і завершується окриленою кульмінацією і молитовною кодою. Таким чином, мелодія, незмінно повторюючись, вносить у форму елементи рондоподібності.

В кульмінації, яка припадає на 70-77 такти є модуляція в G-dur, тема переходить до партії сопрано, решту голосів співають на *molto*. Оскільки солююча партія звучить у низькій теситурі, у альтів – *divisi*, необхідно контролювати динамічну рівновагу голосів (не повинно бути динамічної переваги супроводу над мелодією).

Одним з найважливіших виконавських завдань є відтворення образно-емоційної сфери твору, а також досягнення кантиленності звучання, користуючись ланцюговим диханням.

One little star

Одна маленька зіронька
(США)

Одна маленька зіронька

Звіддала освітлює

Ясла із сіном.

Ця маленька зіронька,

Хоч і звіддала,

Вказує нам,

Де лежить новонароджене Дитя.

Вона велить нам

Наповнити серця миром і благістю,

Бо днесь Господь прийшов.

Одна маленька зіронька

Цієї ночі, хоч і звіддала

Нам про Різдво звістила.

Від самого її світла

Пастушки враз прокинулися.

Ця маленька зіронька,

Хоч і звіддала,

показує нам,

Де лежить новонароджене Дитя.

Вона велить нам

Наповнити серця миром і благістю,

Бо днесь Господь прийшов.

Одна маленька зіронька

Цієї ночі, хоч і звіддала,

Нам про Різдво звістила.

Скоро всі земні створіння дізнаються

Про народження маленького Дитяти.

Одна маленька зіронька

Цієї ночі, хоч і звіддала,

Нам про Різдво звістила.

Хоча Різдво є одним з головних свят у США, його почали масово відзначати лише в XIX столітті. До XVIII ст. святкувати Різдво в Новому Світі було заборонено.

Багатонаціональність країни зумовила розмаїття різдвяних традицій. Так, звичай прикрашати ялинку американці позичили у Німеччини. Традиція співати Різдвяні гімни прийшла завдяки переселенцям з Англії. На півдні США передбачено використовувати шумні феєрверки та салюти. Ранні поселенці так вітали своїх сусідів.

Понад 150 років тому у Бостоні був написаний різдвяний гімн Jingle Bells, який став відомим у всьому світі. Саме тут під час святкування різдва і народилась традиція проводити фестивалі різдвяних гімнів.

Кожного різдвяного сезону симфонічні оркестри по всій країні виконують ораторію Георга Фрідріха Генделя "Месія". У музичних програмах радіостанцій по всіх штатах цими днями лунають різдвяні пісні. Велике християнське свято вселяє у серця людей віру в добро і справедливість. Тому американці в переддень Різдва приділяють велику увагу благодійності.

№ 3. "Piccola canta di Natale" ("Маленька різдвяна пісня") – одна з найпоширеніших старовинних колядок в Італії. Виконується в різних жанрах і фактурах. Тональність твору – As-dur, відхилення – в паралельний f-moll. Форма – проста двочастинна (куплетна). Характер – пасторальний (плавний, рівномірний рух мелодії з перемінним розміром – 12/8; 9/8). Фактура твору – гомофонно-гармонічна (з солістом у 1-ій частині, хор виконує роль супроводу). У 2-ій частині мелодична функція належить сопрано і альтам, чоловічі голоси (тенор і бас) створюють гармонічний супровід, метроритміка якого відрізняється від мелодії. В тій структурі важливо, щоб тема звучала виразно і рельєфно, органічно зливаючись з супроводжуваними голосами.

Працюючи над хоровим строем, потрібно, в першу чергу, звернути увагу на інтонування чоловічих голосів у другій частині твору. Суть проблеми полягає в тому, що, зокрема, тенорова партія протягом тривалого часу співає у високій теситурі на перехідних нотах, що приводить до напруження голосового апарату, спонукає до форсування і, відповідно, ускладнює інтонацію. В такому разі слід користуватися мікстовим способом звукоутворення, оскільки йому притаманні м'якість, легкість та своєрідна насиченість звучання. Якщо тенорова партія не укомплектована відповідними голосами, то їй на допомогу можуть прийти альти, котрі добре володіють низьким (грудним) регістром.

Piccola canta di Natale
Маленька різдвяна пісня
(Італія)

1. Зорі на небі пливають повільно,
А в темних оселях ще сплять.
Не спить лиш один дзвіночок,
Що долинає з далини, з минувшини.

Приспів:

Різдво, що приходить, Різдво, що іде, –
Возлюбім один одного!

Рік, що проходить, рік, що іде.

Та-ріл-лал-ла-ле-ра, та-ріл-лал-ла-ла.

2. Все навколо села, здається, завмерло.
Високі кипариси стоять вздовж цвинтаря.
В повітрі – свіжим хлібом пахне,
І пісню немовлят в оселях ледве чутно.

Приспів.

3. У повітрі – вже дух близького Різдва.
На святій панахиді співають про Господа.
Він розпростер свої руки на хресті.
Відкрий своє серце,
Обніми свого ближнього – це твій брат.

Приспів.

Різдво в Італії – це дивовижний синтез християнських традицій, національних обрядів і звичаїв, язичницьких вірувань.

Проходить свято нестандартно, адже освячується і благословляється воно папою Римським під меси і традиційної промови, яка звучить з площі св. Петра.

Buon Natale! Саме так вітають Італійці один одного з Різдвяним святом. Різдво в Італії – це очікування дива – народження немовляти Ісуса, спільна молитва з папою в базиліці св. Петра – все це вабить до Італії і Вічного міста значну кількість туристів.

Під час свят кожен регіон Італії має своє самобутнє і оригінальне творче обличчя. В Абрुццо 24 грудня (на Святвечір) розпалюють велике вогнище, яке називається “Tomba di Natale.” 25 грудня, на Різдво, в різних куточках Італії звучать Різдвяні піснеспіви в автентичному виконанні, організуються театральні вистави. Жива вистава (вертел) триває аж до 7 січня. Подекуди можна почути звуки шотландської волинки, спів церковних і світських аматорських хорових колективів.

№ 4. “Feliz portal” (“Щаслива брама”). Форма твору – проста двочастинна, з репризою у кожному епізоді. Фактура у першій частині – мелодико-гармонічна, у другій – поліфонічна (спочатку - контрастна, згодом - мішана).

Тональність – G-dur; з відхиленням в паралельний e-moll. Темп – Andantino (помірний, дещо скоріше, ніж Andante). В 4-ому такті партитури необхідне сповільнення (rit.), а також зміна штриха на marcato, що зумовлене підкресленням ключових слів тексту і артикуляційним виділенням звуків даної мелодії.

Динамічний діапазон твору доволі широкий – від “piano” до “fortissimo”, хорові партії виписано колоритно, кульмінація припадає на 5-ий такт другої частини – все це спонукає до форсованого звучання, що є недопустимим з причини милозвучного, благородного і релігійного характеру композиції.

Працюючи над поліфонічним ансамблем, зокрема над контрастною поліфонією, слід пам’ятати, що хорові партії повинні вирізнятися характерними тембрами, виконавською самостійністю. Водночас, мелодичний малюнок кожного голосу, його ритм, динаміка, тембр підпорядковуються завданню загальної єдності звучання.

Особливу увагу потрібно звернути на головний тематичний матеріал, котрий мусить звучати виразно, чітко, відповідно до виконавських штрихів: legato, non legato, marcato.

Мішана фактура поєднує в собі елементи поліфонії й гармонії, що створює різні ансамблі, але водночас і певні виконавські труднощі в момент переходу від одного складу до іншого. Тому необхідно слідкувати за проведенням мелодії, її безперервності, характером та динамікою.

Feliz portal
Щаслива брама
(Іспанія)

Щаслива брама ясніє
в Твоєму небесному сяйві.
Лісом лунає милозвучний
хоровий спів,
який оповідає
про народження
Божого сина.

З історичних джерел відомо, що святкування Різдва в Іспанії розпочалося в IV ст. н.е. і стало, без сумніву, найголовнішим урочистим й улюбленим святом.

Підготовка до Різдва починається заздалегідь в громадських місцях, на площах, в кожній хаті встановлюють ялинку. Вона символізує вічне життя, отримане людиною через Спасителя.

В церквах, вітринах магазинів, офісах, ресторанах, а також в оселях іспанців з’являються багаточисельні чарівні белени (від іспанської вимови м. Вифлеєм) – композиції, які відтворюють сцену народження Ісуса в Вифлеємській ясині (печері), складаються з фігурок усіх учасників таїнства: ангелів, ясел, вогнища, домашніх тварин, яких ліплять із найрізноманітнішого матеріалу. Ця традиція прийшла в Іспанію в XV ст. з Італії, де вперше картина народження Спасителя була відтворена святим проповідником Франциском Асизьким (1223 р.).

№ 5. “Het angelus in Vlaanderen” (“Ангели у Фландрії”). Твір написаний для мішаного акапельного хору і солістки (сопрано). Композиція має просту двочастинну куплетну форму з репризою. Фактура – гомофонно-гармонічна з елементами поліфонії. Характер першої частини – *teneramente* (ніжно, м’яко, ласкаво), другої – *religioso, maestoso* (релігійно, піднесено). Основна тональність твору – *Es-dur*. Відхилення в *G-dur*,

Метроритм перемінний (4/4; 6/8; 4/4). В кожній частині використані звукозображальні прийоми (*Bim... Bam...* - імітація дзвонів). Основний темп твору – *Moderato* (помірно). Протягом усієї партитури темпові зміни не вказані, хоча характер і метроритм другої частини змінюються. Варто звернути на це увагу, створивши відповідну виконавську концепцію (в 17-ому такті можна зробити *ritenuto*, у 18-ому – *a tempo*).

Оскільки тема (мелодія) в першій частині твору виконується солісткою, а хор виконує роль супроводу, співаючи на *portogando* або імітуючи звучання дзвонів, диригентові слід уважно стежити за динамічним ансамблем, щоб не допустити поглинання солюючої лінії хоровим звучанням.

Вирішуючи проблему строю, належить звернути особливу увагу на інтонацію діатонічних і хроматичних півтонів, які знаходяться в другій частині твору, особливо в партії альтів і тенорів (т. 22–27).

Важливим виконавським завданням є відтворення поетичного тексту твору, його настроїв, картин фламандської природи. Для цього потрібна висока культура співу і ювелірно оброблений кожен голос.

Het angelus in Vlaanderen

Ангели у Фландрії

(Бельгія)

1. Коли сонце зійде на небеса з-за обрію,
А поля, дерева, оселі постануть у золотому сяйві,
Тоді навсебіч залунає дзвоник:
Дзень-дзелень – його ранковий спів.

Приспів:

Радуйся, Маріє, сповнена благодаті!
О, Мати, благослови народ і землю Фландрії:
Бім... бам... бім... бам...

2. Коли опівденне сонце сягне zenіту,
А селяни ітимуть додому в обідню пору,
Тоді знову пролунає срібний дзвіночок,
Усе поле заповнить його зворушлива пісня.

Приспів.

3. Сонце в солодкій знеможі заходить за обрій,
Зсилаючи тихий вечір на оселі,
Знов лунає чарівний дзвіночок –
Заполонює увесь простір: дзень-дзелень –
Його вечірня пісня

Приспів.

№ 6. “Le sommeil de l’Enfant – Jesus” (“Сон Дитятка – Ісуса”). Колядка написана в стилі дитячої колискової. Форма твору – куплетна (складається із заспівів і приспівів). Кожен приспів закінчується пікардійською терцією і невеличким сповільненням темпу (*poco ritenuto*).

Тональність – f-moll (гармонічний), з відхиленням в Es-dur. Темп – Andantino (дещо швидше ніж Andante). Фактура – гомофонно-гармонічна. Мелодична функція належить основній хоровій партії (сопрано), решта голосів є гармонічним супроводом з відмінним від мелодії ритмом. В такому складі тема повинна звучати виразно, рельєфно, органічно зливаючись з супроводжуючими голосами.

Теситура твору є доволі зручною для виконання, що створює належні умови для забезпечення відповідного динамічного, тембрального і унісонного ансамблю.

У виконавському плані слід також звернути увагу на дихання, рухомі і нерухомі нюанси, на що виразно вказують ремарки автора.

Особливо важливою в цій колядці є робота над тембральним ансамблем, до чого спонукає образна концепція твору (огорнуте любов'ю Дитятко-Ісус).

Le sommeil de l'Enfant – Jesus

Сон Дитятка – Ісуса

(Франція)

1. Між волом і сірим осликом
Спить, спить, спить маленький Син.

Приспів:

Тисяча небесних янголів,
Тисяча серафимів
Літають довкола
Великого Бога любові.

2. На руках у Марії
Спить, спить, спить Плід Життя.

3. Між ружами і ліліями
Спить, спить, спить маленький Син.

4. Між маленькими пастушками
Спить, спить, спить маленький Син.

5. У цей гарний, такий сонячний день
Спить, спить, спить Еммануїл.

Тисяча небесних янголів,
Тисяча серафимів
Літають довкола
Великого Бога любові.

У Франції різдво Христове є найбільш шанованим святом року. На відміну від Нового року – це сімейне свято. Його важливим атрибутом є відвідування різдвяної Служби Божої – меси. Після її закінчення французи поспішають додому на Святу вечерю. Невід'ємною французькою традицією є встановлення вертепу (crèche), який зображує сцену народження Ісуса Христа. Він встановлюється в церквах, соборах, на міських площах і в приватних будинках. В кожному регіоні Франції є свої улюблені різдвяні пісні, які звучать протягом усього різдвяного дійства.

Серед найбільш популярних французьких колядок є:

“*Il est né divin Enfant*” (французький різдвяний гімн). Мелодія народна (XVII ст.), слова – народні (опубліковані у 1875 р.).

“*Les Anges dans nos campagnes*” (gloria) (ангели в нашому селі) – найвідоміша колядка. За легендою, пастухи на півдні Франції започаткували традицію увечері перед різдвом вигукувати “Слава во вишніх Богу”, вітаючи один одного з різдвом Христовим. У французькому та англійському варіантах ці слова звучать латинською: “*Gloria in Excelsis Deo*”. Найбільш популярний запис колядки у виконанні Мірей Матьє (1968).

“*Le sommeil de l'enfant – Jesus*” (Сон Дитятка – Ісуса).

№ 7. Stille Nacht. Пісня створена 24 грудня 1818 року у різдвяний вечір в австрійському селі Оберндорф під Зальцбургом. Автор тексту – вікарій церкви святого Ніколауса, поет Йозеф Мор. Музику написав церковний органіст і шкільний вчитель Франц Грубер. Прем'єра пісні відбулася того ж дня на урочистій різдвяній месі.

Через деякий час пісня широко розповсюдилася Європою. В німецьких церковних пісенних збірниках вона з'явилася в 1831 році, причому в них значилося: “Автори тексту і музики невідомі”. Лише в 1854 році вдалося остаточно встановити авторство Мора і Грубера.

На початку ХХ ст. церква в Оберндорфі була зруйнована повинню. Нині на її місці споруджена невелика капличка, а в сусідньому будинку відкрито “Музей Тихої ночі”. Найстаріша з авторських партитур (бл. 1820 р.), що збереглася, знаходиться в Зальцбурзькому музеї “Кароліно-августеум”.

“Тиха ніч” – одна із найвідоміших на різних мовах по всьому світу різдвяних пісень. Належить до нематеріальної культурної спадщини Юнеско.

Stille Nacht

Тиха ніч

(Австрія)

1. Тиха ніч! Свята ніч!

Все спить; лише самотньо чуває святе подружжя.

Миле кучеряве хлоп'ятко,

Спить у небесній тиші!

Спить у небесній тиші!

2. Тиха ніч! Свята ніч!

Божий сину! О як струменіє любов із Твоїх Божественних уст.

Спасенна година пробила

В Твоєму народженні, Христе!

В Твоєму народженні, Христе!

3. Тиха ніч! Свята ніч!

Пастушки першими почули цю звістку від Янголів. Алілуя.

Лунає здалека і зблизька:

Спаситель Христос народився!

Спаситель Христос народився!

Stille Nacht – одна з найпоширеніших і найпопулярніших колядок у світі. Секрет успіху – проста і мелодійна. Перекладена безліччю мов, в тому числі і українською. Виконується в різних жанрах, аранжуваннях, перекладах і обробках.

Форма – куплетна. Тональність – В-dur. На перший погляд твір не становить особливих труднощів для виконання. Однак, щоб відтворити атмосферу і дух цієї колядки (Misterioso) необхідно зважити на деякі моменти, які можуть ускладнити вирішення даного завдання, а саме: метроритміку, пунктирний ритм, ланцюгове дихання, дикцію і артикуляцію, динаміку. Ці складові вимагають чіткого ритмічного і тембрального ансамблю хорових партій у відповідності до штриха legato і характеру звучання con morbidezza.

№ 8. “Aniol pasterzom mówil” («Ангел пастирям звістив») – одна з найвідоміших польських колядок, відома вже в XVI столітті. Її текст є перекладом уривку середньовічного латиномовного різдвяного твору „Dies est laetitiae (Angelus pastoribus)”. Найдавніший запис польського тексту (сім строф без мелодії) був знайдений в так званому «Курніцькому співанику» (Kancjonał kórnicki), датованому 1551–1555 роками.

Мелодія збереглася до наших часів завдяки записові в органній табулатурі другої половини XVII ст. Точний нотний запис вперше опублікував композитор та збирач релігійних пісень о. Міхал Мьодушевський у брошурі «Церковний співаник, або Побожні пісні з мелодіями, що співаються в католицькому костелі» (1838).

Aniol pasterzom mówil
Ангел пастирям звістив
(Польща)

1. Ангел пастирям звістив:
народився вам Христос.
У Вифлеємі, в убогості,
Творець усього сущого. | 2. Бажаючи пізнати
цю веселу новину,
пастухи поспішили до Вифлеєму,
Дитя знайшли у яслах
і Марію з Йосипом. |
|---|---|
3. Господь величний і преславний
зійшов до нас з висот.
Палат дорогоцінних
не мав тут, на землі, –
Господь усього сотворіння.

Аранжування для мішаного хору зробив Болеслав Курек – диригент, педагог, аранжувальник. Народився на Львівщині (м. Мостиська). Навчався в Дрогобичі (був учнем знаного українського диригента Олега Цигилика). Працював у Львівському університеті, музично-педагогічному училищі імені Філарета Колесси. Зараз живе і працює в Польщі (директор Свідвинського осередку культури, хормейстер).

Форма твору – куплетна, тональність – F-dur. З виконавської точки зору, щоб уникнути одноманітності зумовленої куплетною формою, необхідно найбільшу увагу приділити інтерпретації твору, внаслідок чого пропонується така концепція виконання:

а) у першому куплеті тему (мелодію), яка знаходиться в партії сопрано, передати солістці, хор при тому співає на *mostrando*; репризу за другим разом співає з текстом;

б) другий куплет виконується аналогічно першому;

в) третій куплет хор співає від початку і до кінця з текстом (без солістки), в повторенні (репризі) – хор переходить на *mostrando*, тему в цей час співає солістка. Така концепція перевірена на практиці, (концертах, записах на телебаченні) збагачує і урізноманітнює творчий процес і сприйняття виконуваного твору.

Щодо інтонування цієї колядки, варто звернути увагу на діатонічні інтервали (тони і півтони), які створюють певні інтонаційні труднощі, чергуючись між собою (5-й такт – партія альтів і басів, 7-й такт – партія тенорів, 9-й такт – партія басів). Необхідно також визначитись із рухомими та нерухомими нюансами, зважаючи, насамперед, на зміст кожного куплету.

№ 9. “Lieve Vrouwke van de linde” (“Люба Панно, Мати милосердя”). Тональність твору – D-dur. Форма – куплетна. Фактура – гармонічна. Метроритміка перемінна (3/4; 4/4; 3/4). Темп – *moderato*. Темпових відхилень немає. Можливе *ritenuto* на останніх акордах партитури в другому куплеті.

Твір написаний в стилі пісні-молитви, в якій оспівується світлий образ Богородиці і її єдинородного Сина (фламандська “Ave Maria”). Рухомі і нерухомі нюанси в партитурі не вказані, що є свідченням того наскільки делікатною і обережною повинна бути робота диригента над динамічним і тембральним ансамблем твору.

Фактура твору вимагає рівноправності усіх голосів в динамічному відношенні, однак інколи варто із загального ансамблю виділити найбільш важливі гармонічні звуки, особливо при зміні гармонії, підкреслюючи її колорит. В цьому сенсі слід також звернути увагу на альтеровані звуки, діатонічні і хроматичні півтони (10-й, 11-й, 13-й, 14-й, 18-й, 19-й такти).

Для покращення гармонічного ансамблю диригентові належить зробити опору на нижній голос (бас), як фундамент акорду, який повинен звучати дещо голосніше від інших.

Lieve Vrouwke van de linde
Люба Панно, Мати милосердя
(Бельгія)

1. Люба Панно, хранителько наших тихих осель
і липових крон!
Невдовзі лагідні весняні подуви
забавлятимуться в небесній блакиті.
Люба Панно, запашні квіти
Слугують Твоїй чистоті,
А над ними бджоли співають
хвалу Тобі й Твоєму Сину.
Радуйся, радуйся, радуйся, Маріє!
2. Люба Панно, Мати милосердя!
Благослови люблячий Тебе і відданий Тобі народ.
Люба Панно, добра Мати!
Почуй наші благання в потребі,
Спрямовуй і охороняй нас
Нині і в годину нашої смерті.
Радуйся, радуйся, радуйся, Маріє!

№ 10. “Jezus malusieńki” («Ісус малесенький»). Анонімна польська колядка, так звана «пасторалька» (*pastorałka*), тобто різдвяна пісня з численними світськими, побутовими елементами, яку з XVII ст. здебільшого виконували мандрівні музиканти, «жаки» (бурсаки). Пасторальки зазвичай не звучать у костелі через недостатньо релігійний зміст. Походження колядки встановити важко з огляду на велику кількість варіантів тексту. Бракує друкованого тексту пісні з XVIII століття.

Текст колядки «Ісусик маленький» знаний у багатьох варіантах. Його найдавніший відомий запис – у так званих «кармелітських співаниках» (збірниках із краківського монастиря кармеліток XVIII ст.). Зокрема, відомою є латинська розповідь колядки “Ісус малесенький” авторства польського латиніста Річарда Ганчиньца – “*Jesus minimulus*”. Сучасний варіант колядки походить зі збірника «Пасторальки та колядки» о. М. Мьодушевського (1843).

Колядка є в репертуарі багатьох польських вокалістів, а також співаків народів світу, записана на платівках і музичних альбомах.

Jezus malusieńki
Ісус малесенький
(Польща)

1. Ісус маленький
Лежить голенький,
Від холоду плаче.
Не дала йому Матуся сорочинки.
2. Бо убога була,
Покров з голови зняла,
Ним Дитятко огорнула,
Сіном Його притрусила.
3. Ні колисоньки,
Ні подушечки,
В ясла Йому положила
Сіна під голівоньку.

Аранжування для мішаного хору зробив Болеслав Курек. Форма твору – куплетна. Тональність – h-moll (гармонічний), з відхиленням в e-moll і завершенням – в D-dur (друга вольта, останній такт). Темп помірний, виконавський штрих – legato.

Колядка – лірико-елегійного характеру, стилістика даного твору потребує задушевності і ширості виконання. Це досягається, насамперед, м'якою атакою звуку (співу), штрихом legato, відповідним динамічним і тембральним ансамблем. Не меншу роль в цьому творі відіграє і чистота інтонування. Особливо це стосується альтерованих звуків, діатонічних і хроматичних півтонів у партіях альтів, тенорів і басів, інтонування кварта на “piano” у партії басів (1-й 2-й такт; 9-й і 10-й такт) і октави (9-10 такт).

Характер виконання твору повинен бути наближеним до камерно-ансамблевого звучання.

№ 11. “Campanas de Belen” (“Дзвіночки Белену”). Твір написано для чотириголосного мішаного хору з divizi у партії тенорів і басів без супроводу (a capella). Форма твору – проста тричастинна. Перша частина являє собою період, що складається з двох речень розповідного характеру і закінчується на тоніці соль-мажору (G-dur). Друга і третя частини є репризними. Середній розділ дещо відрізняється від крайніх змістом, запитальним і забавним характером, метроритмікою, штрихами, динамікою. Третя частина – аналогічна першій, з кодою на другій вольті. Темп – allegretto (помірно швидкий темп). Темпові зміни – ritenuto molto (2-га вольта, заключна кульмінація твору), утвердження піднесеного, святкового настрою. Фактура – мелодико-гармонічна. Важливим в цьому творі є дотримання виконавського стилю композитора, що визначається, насамперед, точністю штрихів (non legato, marcato, акценти), динамічним і тембральним ансамблем між сопрано (тема), акомпонуючими партіями (альти і тенори) і басами (1-ми і 2-ми), які наслідують маленькі і великі дзвони.

Вирішуючи проблему хорового строю, чи не найбільшу увагу слід звернути на октавні стрибки 2-го баса (зверху-вниз і знизу-вверх), що створюють чималі інтонаційні труднощі (нижня нота має тенденцію до “сповзання”, верхня - до “недосягання”).

Фундаментом гармонічного строю є чиста квінта між першим і другим басом протягом усього твору. Ускладнюють роботу над інтонацією і теситурні умови: басова партія тривалий час співає у низькій, незручній теситурі. Наявність глибоких низьких басів, які добре почуваються у цьому регістрі значно полегшить вирішення цієї проблеми.

Campanas de Belen Дзвіночки Белену (Іспанія)

Дзвіночок до дзвіночка
І ще один дзвіночок,
Зачепи його на вікно –
І побачиш Дитинку в колиці.
І побачиш Дитинку від Бога.

Дзвіночки Белену,
Якими забавляються янголи:
– “Що нового Ти мені принесеш?”
– Принесу тобі отару.
– “Куди йдеш, пастушку?”
– Несу до Головної брами сир, масло і вино.

№ 12. “Coś się dzieje” (“Щось діється”) – мелодія і текст цієї колядки належать Каролеві Мечиславу Проснаку, знаному польському композиторові, диригентові та хормейстеру (1898–1976). Майже ціле життя Проснак мешкав і працював у Лодзі, де керував мішаним хором і симфонічним оркестром Співочого товариства ім. С. Монюшка, чоловічим хором «Відлуння», хором «Гармонія». У 1920-х роках диригував оркестром Популярного театру в Лодзі. Автор численних творів для хору, а також для соло і фортепіано; оперет.

Coś się dzieje
Щось діється
(Польща)

1. Щось діється, щось сяє,
За місто квапливо біжить увесь люд.
Чути приємні звуки музики,
Лунають співи, гамір десь чутно.
2. У стаєнці на сні
Дитя тремтить від холоду.
Мати пригортає Його, зігріває
І втирає перші сльози.
3. Співаймо гучно, в один голос,
Щоб наші співи сягнули до небес.
Слава во вишніх Богу!

Coś się dzieje – одна з маловідомих польських колядок в Україні. Захоплює своєю оригінальністю і самобутністю (текст, метроритміка, колорит звучання). Твір має радше світський ніж релігійний характер. Тональність твору – F-dur. Музична форма – проста тричастинна. В середньому епізоді (Animato) змінюється тональність (f-moll), характер, метроритміка, виконавський штрих. Для більшої виразності в цій частині партію сопрано можна було б замінити солісткою із світлим і м'яким верхнім регістром звучання.

Реприза (III ч.) – аналогічна першій, завершується величною кодою (Gloria in excelsis Deo).

Працюючи над образно-емоційною сферою твору, потрібно особливу увагу звернути на текст, метроритміку (зокрема синкопи), штрихи, тембральну палітру, визначивши при тому рухомі і нерухомі нюанси, які в партитурі автором не зазначено.

№ 13. “Землю Юдейську нічка вкрила”, “Господь Бог предвічний”. Завершують цей посібник дві українських коляди, аранжовані для мішаного хору Степаном Стельмашуком: “Землю Юдейську нічка вкрила” і “Господь Бог предвічний” (зб. “Двадцять укр. коляд”; вид-во фірми “Відродження”, Дрогобич, 1998 р.).

Автором першої колядки є о. Володимир Стех (1863-1945), релігійний діяч УГКЦ в Галичині і США, священник, композитор. Написав понад 80 церковних пісень і літургійних творів.

Степан Стельмашук (1925-2011) – хоровий диригент, педагог, фольклорист, композитор, професор Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка, засновник та незмінний керівник чоловічого хору “Бескид” (1962-1989). Лауреат всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Богдана та Левка Лепких (2010). Автор оригінальних хорових композицій, солоспівів, обробок народних пісень і коляд для хору, музики до літургії. С. Стельмашук написав низку спогадів про діячів української культури, повернувшись із забуття ім'я Дмитра Котка, написавши про нього книжку.

Колядки в обробках С. Стельмашука часто виконувалися хоровою капелюю “Антей” у концертах духовно-просвітницького спрямування, звучали в Україні і за її межами, записані на телебаченні.

Працюючи над текстами, автор обробок згадує: “Я користувався збірником Станіслава Людкевича “Слава во вишніх Богу” (Львів, 1943), молитвенником “Господи, воззвах к Тебі”, що його вихід у світ поблагословив митрополит Андрей Шептицький у 1944 році, а також враховував усталені вже в народній співочій практиці мовні (діалектні) нашарування”.

У статті “Наші коляди” ще в 1890 році Іван Франко сказав: “Де коляда наша черпала зміст прямо з оповідання євангельського, а форму з пісні народної, і де надто привабливо релігійний настрої і глибоке почуття автора здужали перетопити ті далекі від себе елементи в одну органічну цілість, там тільки ми одержали пісні справді взірцеві, твори високої поетичної стійкості, яких не повстидалась би жодна література в світі”.

На основі тематики і мелодичної будови обидві колядки відносяться до церковно-релігійних. Тональність в обох колядках однакова – F-dur. Тональних змін немає. Форма – куплетна.

Дещо відмінною є фактура творів: у “Землю Юдейську нічка вкрила” – гомофонно-гармонічна з елементами поліфонії, у “Господь Бог предвічний” – гомофонно-гармонічна.

Характер першої – розповідний, задушевний. Друга – урочиста, піднесена, велична. Певною мірою відрізняється також і метроритм: у “Землю Юдейську...” – перемінний розмір (4/4; 5/5; 4/4).

Основний темп в обох творах помірний. В залежності від змісту і характеру кожного куплету темп може бути дещо змінений. Варто також звернути увагу на агогічні зміни, що допоможе уникнути одноманітності у виконанні.

Список використаної літератури

1. Глушко М. Колядки і щедрівки. – Київ: Музична Україна, 1991. – 240 с.
2. Людкевич С. Слава во вишніх Богу. – Львів: бібліотека інституту народної творчості, 1943. – 50 с.
3. Стельмашук С. двадцять українських коляд. – Дрогобич: Відродження, 1998. – 40 с.
4. Франко І. Наші коляди // Збір. творів у 50-ти т. – Київ, 1980. – Т. 28. – С. 7.
5. Le sommeil de l'enfant Jésus (Сон Дитятка Ісуса): <https://www.soeurs-christredempteur.Catholique.fr/Le...>
6. Коляда. – Вікіпедія / <https://pl.wikipwdia.org/wiki/kolada>.
7. Тиха ніч. – Вікіпедія/ [https://pl.wikipwdia.org/wiki/Тиха ніч](https://pl.wikipwdia.org/wiki/Тиха_ніч).
8. Bogoglasnik. Pesni blagogovejnyja (1790/1791). Eine Sammlung geistliche Lieder aus Ukraine. Herausgegeben von Hans Rothe in Zusammenarbeit mit Jurij Medvedyk. – Köln-Weimar-Wien: Böhlau Verlag, 2016. Band 1: Facsimile. 602 S. Köln-Weimar-Wien: Böhlau Verlag, 2016. Band 2: Darstellung. 432 S.
9. Медведик Г., Медведик Ю. Релігійна та етнопедагогічна сутність українських різдвяних пісень (за матеріалами маловідомих друкованих видань середини ХІХ – початку ХХ ст.) // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2015. – Вип. 11. – С. 70–76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_10

Науково-методичне видання

РІЗДВЯНІ ПІСНЕСПІВИ НАРОДІВ СВІТУ

Навчально-методичний посібник

Редактор-упорядник
Зіновій Демцюх

Літературне редагування:
Андрій Содомора
Тетяна Хоменко

Переклад:
Андрій Содомора
Галина Чубай
Мар'яна Винар
Орест Купчинський
Маркіян Якуб'як

Дизайн обкладинки
Мар'яна Винар

Комп'ютерна верстка
Володимир Пасічник

Формат 60x84/8
Папір офсетний № 1. Ум. друк. арк.
Наклад 100 прим.

PACTP-7

ISBN 978-617-7997-23-7

9 786177 997237

YouTube

